

Bermeo eta Ondarroa Hizkuntzaren garapenean eragiten duten faktoreak

Eneritz Albizu Lizaso

Euskara teknikaria. UEMA

ealbizu@uema.eus

Goizane Arana Arexolaleiba

Euskara teknikaria. UEMA

arnasguneak@uema.eus

Sarrera-data: 2017-12-15 / Onartze-data: 2018-01-19

Laburpena. Udalerrri euskaldunetan euskararen gaitasunak eta erabilera sozialak azken urteotan izan duten bilakaera aztertzea beharrezkoa da, batez ere, bilakaera horretan beheranzko joera oso nabarmena duten herrietan. Kale neurketek eta azterlan soziolinguistikoek erakusten digute joera hori duten udalerrietako bat Bermeo dela. Hori dela eta, Bermeoko Udalak hala eskatuta, beherakada horren atzean egon daitezkeen arrazoiak edo faktoreak aztertzea du helburu azterlan honek, ondoren neurri zuzentzaileak iradokitzeko. Bestalde, hizkuntzaren gaitasunari zein erabilerari eutsi dion udalerrri bat ere aztertuko da: Ondarroa. Ondarroa aukeratu da joera oso desberdina izan duelako udalerrri horrek, eta biak direlako arrantzari lotutako Bizkaiko udalerrri euskaldunak. • **Hitz gakoak:** *hizkuntza ohiturak, identitatea, estatusa, erreferenteak, mugikortasuna eta herri bizitza.*

Abstract. In Basque municipalities, it has been necessary to analyze how Basque language skills and social use in recent years have evolved, especially in those towns with a downward trend in this area. Street measurements of language use and sociolinguistic studies show that one of the municipalities where there has been a declining trend is Bermeo. Therefore, at the request of the City Council of Bermeo, the objective of this study is to analyze the reasons or factors behind this drop and to suggest corrective measures. On the other hand, there will also be a comparison with municipality that has maintained the ability to use the language: Ondarroa. Ondarroa has been chosen because it has undergone a very different trend and because both are Basque-speaking towns are closely tied to fishing. • **Key words:** *language habits, identity, status, references, mobility and town life.*

1. SARRERA

I Itsasoa, mareak eta olatuak. Mareek bezala jokatu du azken urteetan hizkuntzaren ezagutzak. Itsasertz batzuetan gora egin du, eta besteetan behera. Dena den, badugu logika bat hori azaltzeko: gune erdaldunenetan gorantz doa hizkuntzaren ezagutza; beherantz, ordea, udalerrri euskaldunenetan. Erabilerak, baina, olatuek bezalako jarrera du. Ez dakizu zer hondartzetara iritsiko den, eta uste ez duzun lekuan leher dai-teke. Haren jokabidea ez da horren homogenea eta iragarkorra. Saia-tuko gara fenomeno horri erantzunen batzuk aurkitzen.

Itsasoari lotuta bizi izan diren bi udalerrri dira Bermeo eta Ondarroa. Kostako bizitza bezala, euskara izan dute bereizgarri Bizkaiko bi txoko horiek. Ikerlan honen helburua da aztertzea zergatik izan den horren desberdina Bermeoko eta Ondarroako euskararen garapena. Izan ere, Bermeon azken hamar urteetan, 27 bat puntu egin du behera kaleko erabilerak, eta bere horretan eutsi diote Ondarroan. Behin lan hori eginda, identifikatuta izango ditugu zer aldagaik izan dezaketen eragina, oro har, herritarren hizkuntz hautuetan. Horrela, bi udalerrietan pro-posatuko dugu zer lan-ildo jarrai daitezkeen hizkuntzaren normaliza-zioari begira.

HIZNET Hizkuntza Plangintza Graduondorako eginiko sakontze egi-tasmoaren laburpena da honako hau. Bertsio luzean jasota daude iker-ketako datu guztiak, baliabideak, eranskinak eta gainontzeko infor-mazio guztia. Esku artean duzun txostenean, zertzelada garrantzitsuenak ageri dira.

2. GAIAREN KOKAPENA ETA MARKO TEORIKOA

I Datozen lerroetan azalduko dugu zer testuingurutan kokatzen dugun ikerketa-lan hau, nola justifikatzen dugun azterketaren planteamendua eta zer oinarri teoriko izango ditugun abiapuntu. Bestalde, orain artean eginiko ikerketek eta teorizazioek zer bidezidor irekitzen dizkiguten aurkeztuko dugu.

2.1 Gaiaren kokapena

Bermeo eta Ondarroa Bizkaiko kostaldeko bi udalerrri euskaldun dira. Busturialdean dago kokatuta Bermeo, eta Lea-Artibai eskualdean, berriz, Ondarroa. Udalerrri horiek euskaldunak direla esaten dugu biek dutelako %70etik gorako euskararen ezagutza indizea.

Jakina da euskararen ezagutzak ez duela erabileran bermatzen, ezta inguru euskaldunenetan ere. Azken urteetako datu soziolinguistikoek erakutsi dute udalerrri euskaldunenetan behera egin duela hizkuntzaren ezagutzak; eta, batik bat, erabilerak.

**Fishmanek
arnasguneei.
Physical
breathing space
[arnasa hartzeko
espazio fisikoak]
deitu zien:
“Demografia
aldetik hizkuntza
bere habian
sentitzen den
bilgunea, inork
xaxatu eta eraso
gabe etxeko jaun
sentitzen den
eremua”
(Fishman, 1991).**

UEMA Udalerri Euskaldunen Mankomunitateko kide dira biak. Dena den, jakina da euskararen ezagutzak ez duela erabilerara bermatzen, ezta inguru euskaldunenetan ere. Azken urteetako datu soziolinguistikoek erakutsi dute udalerri euskaldunenetan behera egin duela hizkuntzaren ezagutzak; eta, batik bat, erabilerak.

Ildo horretan, adierazgarria da Iñaki Iurrebaso soziologoak UEMAren-tzat eginiko ikerketa lana: *Udalerri euskaldunak EAEn, egoera eta bilakaera 1981-2011* (2014, Soziolinguistika Klusterra). Bertan, soziologoak azaltzen du nola 1981-2011 bitartean, euskararen ezagutzak gora egin duen %0 eta %70 arteko indizea zuten udalerrietan; eta, batik bat, %0 eta %40 arteko tartean. Hortik gorako indizea duten udalerrietan, ordea, behera-kada pairatu dute. Honela azaldu du:

Hamar multzoen artean erdaldunena (euskaldunak %10era iristen ez ziren udalerriena) desagertu egin da. Dagoeneko ez dago ezaugarri horietako udalerri bakar bat ere EAEn. (...) [Iurrebaso, 2014]

Aurkako muturrean, multzo euskaldunenak (euskaldunak %90-%100 bitartean dituzten udalerriek osatzen zutenak), atzera egin du izugarri. 1981. urtean 56 udalerri zeuden multzo horretan eta 33.605 biztanle bizi ziren horietan. Azken 30 urteotan agortzen joan da habitat hori, eta gaur egun 13 udalerri txikik besterik ez dute ezaugarri hori, eta 4.003 biztanle bakarrik bizi dira horietan.

Testuinguru horretan, esan dezakegu Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako euskararen ezagutza homogeneizatzen ari dela. Hau da, ezagutzaren batez bestekoa orekatzea dela joera, eta muturreko gune erdaldunak zein euskaldunak desagertzea. Hori dela eta, udalerri euskaldunak zaintzeko politika berezituak aldarrikatzen dituzte erakunde zein elkarte batzuek, udalerri euskaldunek Euskal Herriko gainontzeko guneetan ere eragin estrategikoa dutela sinetsita.

Dena den, datuetara itzulita, ikusten dugu euskararen ezagutzak gure mapan duen joera nahikoa garbia dela. Ez dugu, ordea, pertzepzio bera erabilerari dagokionez. Egia da, oro har, oraindik eta nabarmenagoa dela hizkuntzaren erabilerak gune euskaldunetan izan duen beherakada. Iurrebasok erabili dituen datuei erreparatuta, 1991n 35 udalerritan hitz egiten zuten euskaraz etxean herritarren %90ek edo gehiagok; 2011n ez dago ehuneko horretara iristen den herririk. Hala ere, erabileraren kasuan izandako beherakadak ez dio joera orokor bati erantzuten, ezagutzaren kasuan azal daitekeen bezala. Horren atzean egon daitekeena aztertu nahi izan dugu ikerketa-lan honekin.

2.2 Marko teorikoa

Ikerlana euskarri teorikoan murgiltzeko, udalerrri euskaldunen izaera eta funtzioa hizkuntz ekologiaren ikuspegitik azalduko dugu. Izan ere, ikuspegi edo ideologia horretan kokatzen da arnasmuneen diskurtsoa, baita ikerlan honek landu nahi duen ideia ere.

Hizkuntza-ekologia

Belen Uranga Soziolinguistika Klusterreko teknikariak *Bat Soziolinguistika* aldizkarirako idatzitako artikuluan, honela aurkezten du ekologia kontzeptuaren azalpen orokorra: “Ekologia izaki bizidunen arteko harremanak eta eurek inguruarekin dituztenak aztertzen dituen zientzia da”. Bide horretatik abiatzen gara, hain zuzen, zientzia hori hizkuntzara ekartzeko.

Ernst Haeckel (1837-1919) zientzialari alemanak erabili zuen ekologia kontzeptua lehen aldiz, eta Einar Haugen (1906-1994) hizkuntzalari estatubatuarrek ekarri zuen hizkuntza-ekologia definizioa, 1972an argitaratutako *The Ecology of Languages* liburuan. Haugenek ekarpenaren aurretik bi zientzia bezala ulertzen ziren ekologia eta hizkuntzalaritza, eta hark harremanetan jarri zituen. Honela definitu zuen:

“Hizkuntza-ekologia hizkuntza orok bere ingurunearekin dituen elkar eraginen azterketa da” (Haugen, 1972).

Kontzeptua bera plazara irten zenetik gaur artean, hamaika autorek landu dute hizkuntza-ekologiaren gaia. Hala ere, honako hau da ikuspegi partekatuetako bat diziplina horren inguruan:

“Hizkuntzen prozesu sozialek inguruarekin duten harremana aztertzen duen esparrua da hizkuntza-ekologia, eta horretarako ekologiaren metafora erabil daiteke; alegia, izaki bizidunak bezala hizkuntzak ere elkarrekin bizi direla eta hizkuntza arteko eremu geografiko batean elkarri eragiten diotela” (Vork eta Alwin, 2014).

Arnasmuneak

Hizkuntza-ekologiaren kontzeptua erditu eta bi hamarkadetara, 1991n, Haugenek teorizazioari jarraiki, Joshua Aaron Fishman hizkuntzalari estatubatuarrek arnasmune kontzeptua ekarri zuen, *Reversing Language Shift* argitalpenarekin. Esan gabe doa, ekologiaren ikuspegitik begiratzen diela Fishmanek arnasmuneei. *Physical breathing space* [arnasa hartzeko espazio fisikoak] deitu ziren hizkuntzalariak, eta honela definitu zituen:

**Udalerrri
euskaldunak eta
euskararen
arnasmuneak
parean jarri izan
badira ere, ikusi
dugu udalerrri
euskaldun
guztiak ez direla
arnasmune.**

**Hipotesia:
hizkuntza baten
garapenean
erabakigarriak
dira udalerrriaren
kokapen
geografikoa,
biztanleriaren
aldaketa
demografikoak,
ekonomia-eredua
eta herritarren
bizi-ohiturak.**

“Demografia aldetik hizkuntza bere habian sentitzen den bilgunea, inork xaxatu eta eraso gabe etxeko jaun sentitzen den eremua” (Fishman, 1991).

Kontzeptu hori euskarara ekartzen badugu, Mikel Zalbide pedagogo eta euskaltzainak landu du gehien *euskararen arnasmuneak* kontzeptua.

Euskaldunak euskaldunekin euskal giro sendoan bizi diren lekuetan, gurasoen hizkuntza belaunez belaun eskuratzen den lekuetan, hizkuntza plangintzarik eta inolako interbentzio berezi (zenbaitentzat “xelebre”)-rik gabe diharduten ingurumenetan, horietan dago euskara bizien. Hor du euskarak osasunik hobereana. Hori da euskal arnasmune petoa, hizkuntzaren belaunez belauneko transmisioa bere betean segurtatzen duena. [Zalbide, 2008]

Bestalde, Zalbidetik dio gune horiek “lehenetasuna” dutela hizkuntza normalizaziorako prozesuan:

Lehenetasuna dute, horregatik, hizkuntzari bizirik eutsi nahi bazaio eta indarberritu egin nahi bada. Horiek dira, Fishman-en eta beste zenbaiten ustean, hizkuntza indarberritzeko saioaren abiaburu natural eta baliagarrienak. Hori gabeko normalkuntza ez da normalkuntza (Zalbide, 2008).

Eusko Jaurlaritzak egindako *Euskara 21* txostenean ere nabarmentzen da hizkuntza batek, garatuko bada, bera nagusi den esparruak behar dituela:

“Arnasmune horiek zaindu, sortu eta, ahal balitz, hedatu ezean, alferrik izango da, seguruenera, gainerako ahalegin oro. Horrenbestez, lehenetasuneko trataera garbia eman beharko zaie euskararen arnasmuneei XXI. mende hasierako hizkuntza politikan” (Eusko Jaurlaritza, 2008).

Udalerrri euskaldunak eta arnasmuneak

Udalerrri euskaldunak eta euskararen arnasmuneak parean jarri izan badira ere, ikusi dugu udalerrri euskaldun guztiak ez direla arnasmune. Udalerrri euskaldunek betetzen dituzte arnasmune izateko baldintza soziolinguistikoak, hau da, badute hiztun masa nahikoa inguru horietan euskaraz bizitzeko. Dena den, hainbat faktore soziologiko tarteko, herri guztiak ez diete berdin erantzuten izaera horri. Gainera, arnasmuneak, oro har, hauskorrak dira oso, txikiak direlako eta edozer aldaketak eragiten dielako nortasunean.

Arestian esan bezala, azterlan honen helburuetako bat izango da ikerlerro bat irekitzea gai honen inguruan: zer faktorek eragiten duten hiz-

kuntzaren erabileran eta zergatik euskaldun indize bertsua izanda, udal-
lerri batzuk arnasmuneak diren eta besteak ez.

3. HELBURUAK ETA HIPOTESIAK

Ikerlan honek helburu orokorrak eta zehatzak ditu, eta horien azalpena egingo dugu zati honetan. Helburu orokorrak dira aurrerantzean euskararen erabileraren gorabeherak aztertzekeo patroia komun batzuk aurkitzen lagunduko dutenak; zehatzak, berriz, ikergai diren bi udalerriengan eragina izango dutenak.

Helburu orokorrak:

- Udalerrri batean hizkuntza gutxituaren garapenean eragiten duten faktoreak identifikatzea.
- Hizkuntza plangintza diseinatzerakoan zehaztu beharreko lehen-tasunak ezartzea.

Helburu zehatzak:

- Bermeon eta Ondarroan euskarak izan duen joeraren oinarrian dauden arrazoiak identifikatzea eta aztertzea.
- Bermeoko egoera aldatzen hasteko neurriak proposatzea.

Ikerlan honen oinarrian honako hipotesi hauek nabarmendu daitezke:

- Hizkuntza baten garapenean erabakigarriak dira udalerriaren kokapen geografikoa, biztanleriaren aldaketa demografikoak, ekonomia-eredua eta herritarren bizi-ohiturak.
- Bermeoko eta Ondarroako bizilagunek inguruko udalerriekin dituzten harremanak eragin zuzena du herri horietan euskarak izan duen joeran eta herritarren hizkuntza hautuetan.
- Azken 30 urteetako turismoaren eta demografiaren aldaketak eragin negatiboa izan dute euskararen ezagutzan eta erabileran Bermeon. Ondarroan ez horrenbeste, ez delako hazkunde nabarmenik izan.

4. IKERKETAREN IBILBIDEA

Ikerlan hau osatzeko, lau bide erabili ditugu nagusiki. Alor bakoitzetik atera dugun informazioan gehiegi sakondu gabe, teknika bakoitza nola eta zergatik aukeratu dugun azalduko dugu. Ikerlan honen bertsio luzean aurki daitezke zati bakoitzeko xehetasun guztiak. Dena den, informazio garrantzitsuena datuen interpretazioaren eta ondorioen atalean ekarriko dugu artikulu honetara.

Hipotesia: Azken 30 urteetako turismoaren eta demografiaren aldaketak eragin negatiboa izan dute euskararen ezagutzan eta erabileran Bermeon. Ondarroan ez horrenbeste, ez delako hazkunde nabarmenik izan.

**Herritarren uste
eta pertzepzioak
ezagutu nahi
izan ditugu. [...] haien jarrera,
ohitura,
eguneroko joera
eta baita horien
arrazoiak biltzea
ere. Horretarako,
udalerrri
bakoitzean hiru
eztabaida-talde
egin ditugu:
gazteak (16-24),
helduak (25-50)
eta adinekoak
(51tik gora).**

4.1 Datuen bilketa

Batetik, datuen bilketa egin dugu. Bertan jaso ditugu Bermeoren eta Ondarroaren inguruko datu soziolinguistikoak, geografikoak, demografikoak, ekonomikoak, turistikoak, zerbitzuen ingurukoak eta hizkuntza politikari dagozkienak. Horretarako, Bermeoko eta Ondarroako udaletatik, datu estatistikoen bankuetatik eta bestelako webguneetatik jaso dugu informazioa: EUSTAT, INE eta Lanbidetik, besteak beste.

4.2 Teknika kuantitatiboa: inkesta

Bestalde, teknika kuantitatiboak eta kualitatiboak erabili ditugu. Kuantitatiboek dagokienez, inkesta erabili dugu. Inkestako lagina ateratzeko, unibertsoa zehaztu dugu lehenbizi. Gure kasuan, Bermeoko eta Ondarroako bizilagunek osatzen dute unibertsoa: Bermeoko 17.145 pertsonak eta Ondarroako 8.617k. Unibertso finitua da, beraz, eskuartean duguna. Hori horrela, formula honen bitartez atera dugu lagina:

$$n = \frac{Z^2 \cdot p \cdot q \cdot N}{(E^2 \cdot (N-1)) + Z^2 \cdot p \cdot q}$$

Errore tarte bost puntukoa izanda, eta konfiantza maila %95ekoa, Bermeoren kasuan, 345 inkesta egin behar izan ditugu datuak unibertsalizatzeko; eta Ondarroan, 332 inkesta. Laginketaren izaerari dagokionez, elur bolaren laginketa metodoa erabili dugu. Hau da, Interneten zintzilikatu dugu galdetegia, eta sare sozialen bidez zabaldu dugu bi udalerrietan. Horrez gain, herriko elkarteei eta norbanakoei eskatu diegu beraien inguruan galdetegia betetzeko eta zabaltzeko. Horrela, laginean ateratako gutxiengoa baino inkesta gehiago lortu ditugu: 526 Bermeon eta 498 Ondarroan.

Jakitun gara elur bolaren teknika ez dela egokiena lagin bateko parte-hartzaileak aukeratzeko. Izan ere, inkestak zabaltzen eta betetzen dituzten pertsonak eta elkarteek izaera eta eragin-eremu zehatz bat dute, eta horien informazioa iristen da bueltan. Horrez gain, galdetegia, batik bat, Internet bidez egiteak ere baditu bere mugak. Dena den, gure denbora eta baliabide ekonomikoak kontuan izanda, horixe da ondoen zertorkigun teknika, eta gabeziak gabezia, uste dugu datu esanguratsuak biltzea lortu dugula.

Unibertsoa eta lagina alderatzen baditugu, Bermeoren kasuan, ikusten dugu unibertsoan laginean baino adineko gehiago daudela. Izan ere, Bermeoko bizilagunen %48,50 urtetik gorakoak dira, eta lagina bete duten herritarretatik %17,30 soilik dira adin-tarte horretakoak. Gazteei

eta helduei dagokienez, adierazgarria da lagina; izan ere, bat egiten du, gutxi gorabehera, unibertsoaren eta laginaren osaerak.

Ondarroaren kasuan, antzeko egoera dugu. 50 urtetik gorako bizilagunak erdiak baino gehiago dira, %55,4; eta laginean jaso ditugun inkestetik, %23,1 dira adin-talde horretakoak. Gainontzeko adin-multzoak ondo daude ordezkaturak.

4.3 Teknika kualitatiboak: elkarrizketak eta talde dinamikak

Teknika kualitatiboan bitartez, herritarrekin hitz egin eta gaiari heltzeko argudioak, arrazoiak, sentsazioak, justifikazioak eta abar bildu nahi izan ditugu.

4.3.1 Elkarrizketa sakonak

Udalerrri bakoitzean lau herritar elkarrizketatu ditugu, euskararen alor soziolinguistikoaren ezagutza dutenak. Herriaren errealitatea ezagutu eta hura ulertzeko gakoak bildu nahi izan ditugu horrela, interpretazio osoagoak egiteko. Gidoi jakin bat jarraitu da elkarrizketa bideratzeko, unean-unean moldatzeko aukera zabalik utzita. Bermeon begirada euskaraz ez egiteko arrazoietan jarri da, batik bat; eta, Ondarroan, arrakastarako gakoetan.

Bermeon, bi euskara teknikari eta herriko bi eskolako zuzendari elkarrizketatu ditugu.

Ondarroan, berriz, bi euskara teknikari, euskalgintzako kide den zinegotzi bat eta zinegotzi ohi batekin hitz egin dugu. Pertsona horiek elkarrizketatu ditugu ondo ezagutzen dituztelako beraien herriak, herritarrek, euakraren inguruko diskurtsoak eta haren egoera.

4.3.2 Talde eztabaidak

Talde eztabaidei dagokienez, herritarren uste eta pertzepzioak ezagutu nahi izan ditugu. Hainbat egoeraren aurrean dituzten portaerak ezagutzeko da helburuetako bat, baita haien jarrera, ohitura, eguneroko joera eta horien arrazoiak biltzea ere. Horretarako, udalerrri bakoitzean hiru eztabaida-talde egin ditugu: gazteak (16-24), helduak (25-50) eta adinekoak (51tik gora).

Bermeon, 21 lagunek parte hartu dute eztabaidetan: 16 eta 24 urte arteko lau lagunek, bi emakumek eta bi gizonek; 25 eta 50 urte arteko bederati pertsonak, bost emakumek eta lau gizonek; eta 51 urtetik gorako beste

**Ondarroan,
euskararen
erabilera
indartsu dagoen
sentipena dute
elkarrizketatutako
eta talde
eztabaidatan
parte hartutako
guztiak. [...]
Jondarroarrek
gatzelaniarako
saltoa horren
erraz ez dutela
egiten aipatu
dute, eta jarrera
hori belaunaldiz
belaunaldi
transmititu dela
iritzi diote.**

**Bermeon,
gaztelaniaz
egiteko ohitura
aspaldikoa dela
aipatu dute
elkarrizketatuek,
nahiz eta azken
urteetan
euskararen
beheranzko joera
nabarmen
areagotu den.**

bederatzi pertsonak, lau emakumek eta bost gizonek. Tartean daude euskaldun zaharrak eta berriak, ikasleak, langileak, langabetuak, gurasoak, aitona-amonak, Bermeon sortutakoak eta kanpotik joandakoak, hala nola, Euskal Herriko beste txoko batzuetatik zein Espainiako herrialde batzuetatik. Guztiak partekatzen duten ezaugarria da Bermeon bizi direla.

Ondarroaren kasuan, 19 lagunek parte hartu dute orotara: 16 eta 24 urte arteko bost lagunek, lau emakumek eta gizon batek; 25 eta 50 urte arteko bost pertsonak, lau emakumek eta gizon batek; eta 51 urtetik gorako beste bederatzi pertsonak, lau emakumek eta bost gizonak. Tartean egon dira, ikasleak, langileak, langabetuak, gurasoak eta aitona-amonak. Euskaldun zaharrak izan dira gehienak, baina tartean euskaldun berriak ere egon dira. Jaiolekuari dagokionez, gehientsuenak Ondarroan jaiok dira. Guztiak Ondarroan bizi dira egun, bat izan ezik.

5. DATUEN KONPARAZIOA ETA INTERPRETAZIOA

I

Zati honetan egin dugu aurrez jasotako datu guztien interpretazioa. Horretarako, hemezortzi ataletan banatu dugu informazio guztia. Atal honetan oinarrituko gara, gero, ondorioak ateratzeko. Lanaren bertsio luzean daude jasota orrialde hauetan ikusiko ditugun baieztapenen oinarri diren datuak, xehe-xehe.

5.1 Datu soziolinguistikoak

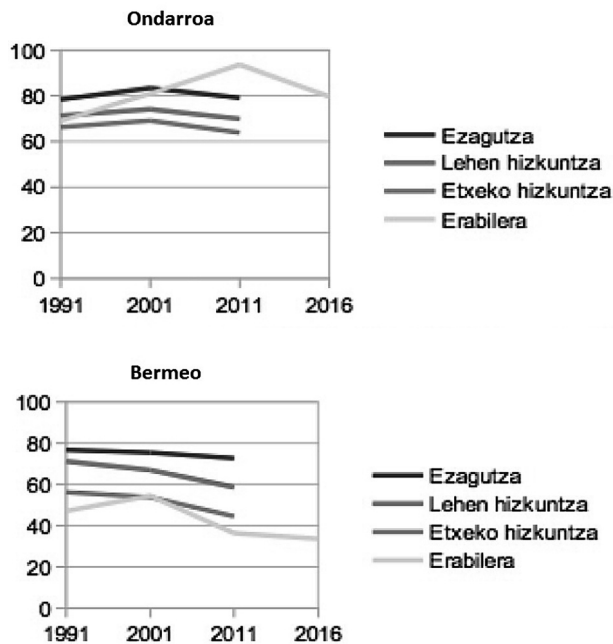
Datu soziolinguistikoak helduz badiegu, ezagutzari dagokionez, euskaldun tasa altua dute bi herriek, %70etik gorakoa, hain zuzen. Euskaldun dentsitate handiko herriak dira biak eta, alde horretatik, ezaugarri bat partekatzen dute, udalerrri euskaldunaren izaera, hain zuzen.

1991tik 2011ra izandako bilakaera aztertuta, joera desberdina izan dutela ikus daiteke: Bermeok ia 4 puntuko jaitsiera izan du ezagutzari dagokionez, eta Ondarroan zertxobait (+0,7) gora egin du, EUSTATen datuen arabera. Lehen hizkuntzari eta etxeko hizkuntzari erreparaturaz, Ondarroan zertxobait behera egin dute datuek, puntu bat eta bi punturen inguruan, hurrenez hurren. Bermeon, aldiz, beherakada 11 eta 12 punturen bueltakoa izan da. Ezagutza datua baino dezente beherago kokatzen dira lehen hizkuntzaren eta etxeko hizkuntzaren indizeak.

Azkenik, kale erabilerari begiraturaz gero, oso bestelako joerak ikus ditzakegu batean eta bestean; izan ere, Ondarroan azken hamabost urteetan kale erabilerak da indartsuen dagoena; eta Bermeon, aldiz, kale era-

bilera beste datu guztien azpitik kokatzen da, 2001az geroztik gora egin ezinik dabil.

1 GRAFIKOA: Ondarroako eta Bermeoko bilakaera soziolinguistikoa 1991-2016

ITURRIA: EUSTAT (2011) eta Soziolinguistika Klusterra (2016).

5.2 Pertzepzioak eta datuak

Bi udalerrietan ezagutza mantendu egin dela edo gora egin duela pentsatzen dute bertako herritarrek. Haien arabera, D erdua zabaltzea izan da arrazoietakoa bat. Erabilerari dagokionez, ostera, oso bestelako pertzepzioa dute batean eta bestean. Ondarroan, euskararen erabilera indartsu dagoen sentipena dute elkarrizketatutako eta talde eztabaidatan parte hartutako guztiek. Euskaraz hitz egitea joera orokorra dela adierazi dute, normalena hori dela. Ildo horretatik, ondarroarrek gaztelaniarako saltoa horren erraz ez dutela egiten aipatu dute, eta jarrera hori belau-naldiz belaualdi transmititu dela iritzi diote. Bermeon, aldiz, gaztelaniaz egiteko ohitura aspaldikoa dela aipatu dute elkarrizketatuek, nahiz eta azken urteetan euskararen beheranzko joera nabarmen areagotu den. Herritarrek, gainera, ez dituzte kontzientziatuta ikusten.

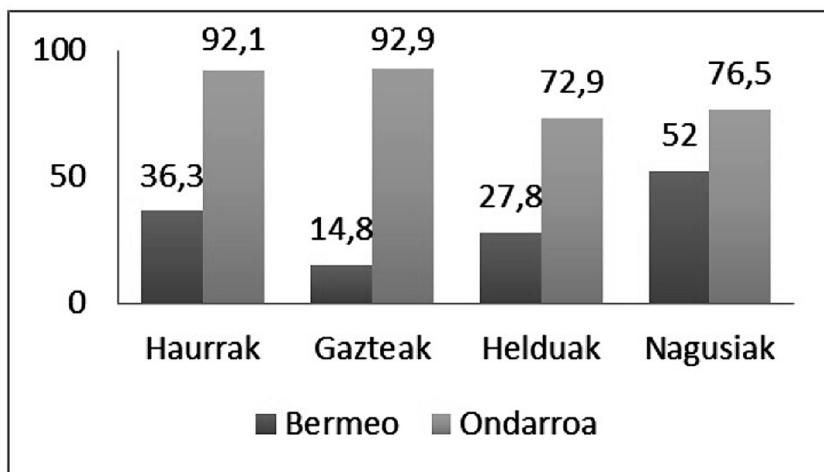
Adin-taldee dagokienez, Ondarroan haurrak eta nagusiak izan dira aipatuena euskara gehien hitz egiten dutenen artean; batzuek gazteak ere aipatzen dituzte talde euskaldunen artean. Guztiek oso garbi dute

Elkarrizketa sakonetan aipatu dute ondarroarrek euskaraz gaztelaniaz baino hobeto egiten dutela, eta gaztelaniaz gaizki egitearen konplexua dutela. Horrek euskararen erabilera handitzea dakarrela [...]. Euskara erabiltzen dute egoera guztietan, gaztelaniaz deseroso sentitzen baitira.

helduak direla gutxien hitz egiten dutenak, adin tarte horretan askotariko egoerak ikusten baitituzte. Bermeon, umeen artean euskaraz egiten dutenen kopurua nabarmen jaitsi dela uste dute, batik bat, nerabeen artean; baina beste adin-taldeetan ere bai.

Pertzepzioetatik nahikoa gertu daude datu errealak. Dena dela, Ondarroan nagusien erabilerari buruz duten pertzepzioa datu errealak baino hobea da, eta horrekin harrিতuta gelditu dira. Garai batean Espainiako estatutik lanera joandakoak jada multzo horretan daudela eta horren eragina izan daitekeela aipatu dute. Bermeoren kasuan normaltzat ikusten dute erabileran izandako jaitsiera, batez ere, haurren erabileran izandakoa; gainerako adin-taldeetan izandako joerari begiratuta, transmisioan hutsune bat izan dela ikusten dute. Askok nabarmentzen dute gurasoek erdararako joera handia dutela eta horrek zuzenean eragiten duela haurren erabileran.

2. Grafikoa: Ondarroako eta Bermeoko kale-erabileraren datuak, adin-taldeka, 2016 (%)

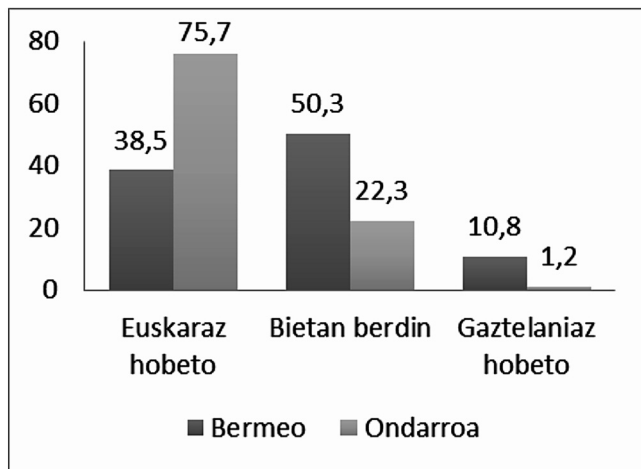

ITURRIA: Soziolinguistika Klusterra (2016).

5.3 Hizkuntza-gaitasun erlatiboa eta jarrera

Hizkuntza-gaitasun erlatiboari erreparatzen badiogu, emaitza oso adierazgarria da; izan ere, Ondarroako galdetegia bete dutenen %75,7k esan du euskaraz hobeto moldatzen dela, eta %22,3k bietan berdin. Aitzitik, %1,2k baino ez du erantzun gaztelaniaz hobeto moldatzen dela. Bermeoren kasuan, egoera bestelakoa da, erdiak esan du —%50,3k— bi hizkuntzetan berdin moldatzen dela, eta %38,5ek euskaraz hobeto; bestetik, %10,8k gaztelaniaz hobeto moldatzen dela erantzun du.

3. Grafikoa: Bermeoko eta Ondarroako hizkuntza-gaitasun erlatiboa, 2017 (%)

ITURRIA: Ikerlan honetako galdetegia (2017).

Gaitasunari lotuta, elkarrizketa sakonetan ere aipatu dute ondarroarrek euskaraz gaztelaniaz baino hobeto egiten dutela, eta horrekin batera, gaztelaniaz gaizki egitearen konplexua dutela. Horrek euskararen erabilera handitzea dakarrela aipatu dute. Hori dela eta, euskara erabiltzen dute egoera guztietan, gaztelaniaz deseroso sentitzen baitira.

Bermeoko bizilagunen kasuan, bi hizkuntzak berdin menderatzen dituzte, eta horrek hizkuntza batetik bestera salto egiteko erraztasuna ematen die; euskaraz egitea norbere esku geratzen da, beraz.

Adin-taldeari dagokionez, aldeak nabariak dira herri batetik bestera: zenbat eta gazteago orduan eta gaitasun handiagoa dute euskaraz aritzeko bi herrietan, baina euskaraz hobeto moldatzen direnen ehunekoa askoz altuagoa da Ondarroan adin-tarte guztietan. Gazteen eta helduen ehuneko oso altuak dio euskaraz hobeto moldatzen dela. Adinekoen artean, baxuagoa da emaitza, baina kontuan hartu behar da 50etik gorako populazio zabalaz ari garela hizketan. Bermeon gazteen erdia inguruk esan du euskaraz hobeto moldatzen dela, baina helduen eta nagusien taldeetan euskaraz hobeto moldatzen direnen kopurua %40tik beherakoa da.

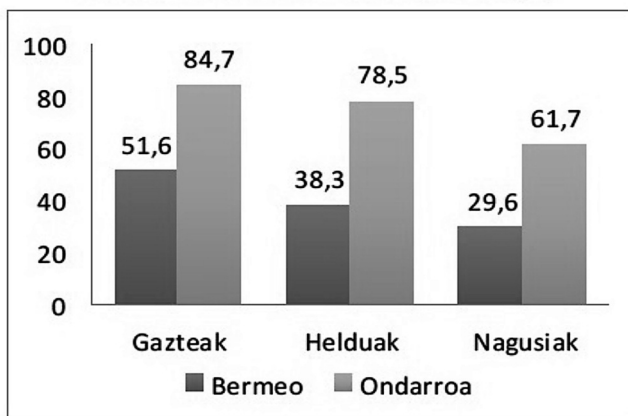
Jarrerari dagokion galdetegiko datua aztertzen badugu, Ondarroako laginaren %81,7k esan du euskaraz egiten duela beti; eta, Bermeoko laginaren kasuan, %51,7k erantzun du euskaraz egiten duela beti. Aldea nabarmena da, hortaz.

Adin-taldeetan arreta jartzen badugu, helduek eta adinekoek euskarari hobeto eusten diotela ondoriozta dezakegu; gaztelaniaz aritzeko erraztasun bera edo handiagoa izan arren, euskarazko hautua egiten dute

Bermeon gazteen erdia inguruk esan du euskaraz hobeto moldatzen dela, baina helduen eta nagusien taldeetan euskaraz hobeto moldatzen direnen kopurua %40tik beherakoa da.

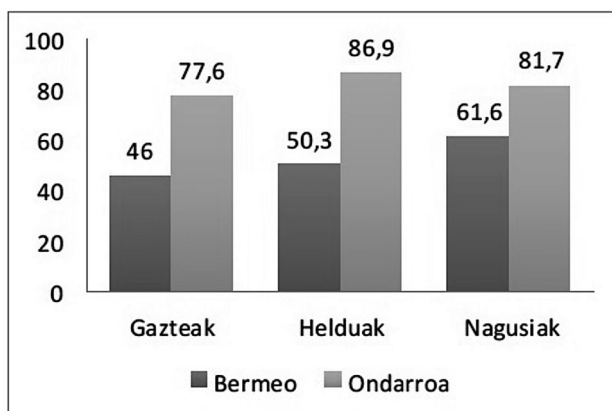
askok, bai Ondarroan bai Bermeon. Gazteek, baina, euskaraz hobeto moldatu arren, egoera erosoagoa bada, errazago amore ematen dute.

4. Grafikoa. Bermeon eta Ondarroan euskaraz hobeto moldatzen direnak, 2017 (%)

ITURRIA: Ikerlan honetako galdetegia (2017).

5. Grafikoa. Bermeon eta Ondarroan euskaraz ahal duten guztietan egiten dutenak, 2017 (%)

ITURRIA: Ikerlan honetako galdetegia (2017).

Gaitasuna erabileran eragiten duen faktore bat bada ere, ez da bakarra, motibazioak ere eragina baduela proba baitezakegu datuen bidez.

5.4 Hizkuntza ohiturak

— Etxean

Etxeko kideen gaitasunari eta erabilerari erreparatuta, Ondarroako laginaren %93,3 etxetan denak euskaldunak dira, eta %94,4k euskara du hizkuntza nagusia bertan. Bermeori dagokionez, erantzun dutenen artetik %86,7 etxetan dira denak euskaldunak eta %69,3k euskara du hiz-

kuntza nagusia etxean. Datu horiekin ondoriozta dezakegu Ondarroako etxebizitzetan hobeto eusten diotela euskarari. Bermeon ikus daiteke etxeko kide guztiak euskaraz jakinagatik, gaztelaniaz aritzeko joera handiagoa dela; eta Ondarroan, aldiz, alderantzizkoa, kideren bat erdalduna izanagatik, etxeko hizkuntza nagusia euskara dute.

— Eskolan eta lanean

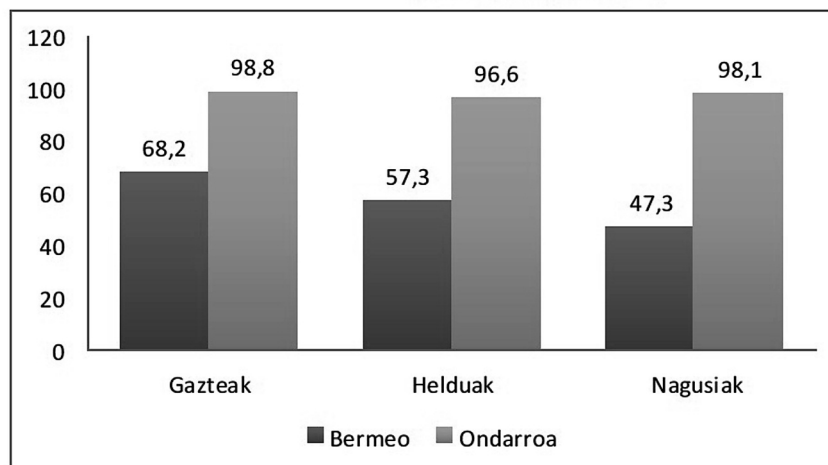
Ondarroako galdetegiko laginaren %84,1ek esan du euskaraz aritzen dela lanean edo eskolan, eta %6,4k esan du gaztelaniaz aritzen dela nagusiki. Bermeon, aldiz, %43,7k esan du euskaraz aritzen dela nagusiki, eta %28,7k gaztelaniaz. Arlo honetan ere aldea nabaria da, beraz. Kontuan hartzen badugu lanean eta eskolan egunero pasatzen dugun ordu kopurua, pentsatzekoa da eguneroko gainerako hizkuntza ohituretan eragina izango duela.

— Lagunartean

Ondarroako galdetegia erantzun dutenen %97,6k esan du lagunartean euskaraz aritzen dela; eta Bermeon, %56,8k. Kasu honetan ere, galdetegiko erantzunek Klusterreko kale-erabileraren emaitzen joera berresten dute, nahiz eta datuak dezente baikorragoak izan.

Adin taldeei dagokienez, Ondarroaren kasuan adierazi dute hiru adin-tarteetan euskararen erabilera %95etik gorakoa dela, euskararekiko fidedeltasun handia erakutsiz. Bermeon, inkesten arabera, gazteek erabiltzen dute gehien euskara, kale-erabilerako datuen (%14,8) dezente gainetik.

6. Grafikoa. Bermeon eta Ondarroan euskaraz nagusiki aritzen direnak, adin-taldeka, 2017 (%)

ITURRIA: Ikerlan honetako galdetegia (2017).

Ondarroako laginaren %93,3 etxetan denak euskaldunak dira eta %94,4k euskara du hizkuntza nagusia bertan. Bermeon %86,7 etxetan dira denak euskaldunak eta %69,3k euskara du hizkuntza nagusia etxean.

Liburuei dagokienez, bereziki gaztelaniaz irakurtzen dutenak gehiago dira Bermeon (laginaren %63,5) Ondarroan (%43,8) baino. Alderantziz, Ondarroan gehiago dira bereziki euskaraz (%15) irakurtzen dutenak Bermeon (%6,6) baino.

Talde-eztabaidetan aipatutako ideiek ere bat egiten dute datu horiekin. Ondarroarren kasuan, adibidez, lagun-taldean euskaraz aritzen dira talde eztabaidetan parte hartu duten ia denak; bat izan ezik, azken hori ia-euskaldunen perfilekoa baita. Erdaldunen bat taldean dagoenean, erdaraz egiten saiatu arren, euskararako joera dutela eta elkarrizketak erdaraz mantentzea kostatu egiten zaiela aitortu dute gehientsuenek, bai gazteen, bai helduen taldean. Erdaldunek, luzera, Ondarroan geratu nahi izanez gero, euskara ikasi beharko dutela uste dute.

Bermeoren kasuan, talde-eztabaidatan parte hartutako asko euskaltzaleak izan arren, beraien ingurune hurbilenean ere gaztelaniarako joera badagoela esan dute, eta kostatu egiten dela horrelakoetan etengabe euskarari eusten aritzea.

5.5 Kultur kontsumoa

Musikari dagokionez, euskaraz eta beste hizkuntza batzuetan maila berean entzuten dutenen ehunekoak antzekoak da bi herrietan; izan ere, Ondarroako laginaren %59k eta Bermeoko laginaren %60,2k erantzun du aukera hori. Nagusiki euskarazko musika kontsumitzen dutenak, ordea, gehiago dira Ondarroan (%24,7) Bermeon (%8,9) baino. Azkenik, atzerriko musika gehiago entzuten dute bermeotarrek (%27,7) ondarroarrek (%15) baino. Horrek erakusten du ondarroarrak euskarazko musikarekin identifikatuago sentitzen direla bermeotarrak baino.

Liburuei dagokienez ere, antzeko zerbait gertatzen da: bereziki gaztelaniaz irakurtzen dutenak gehiago dira Bermeon (laginaren %63,5), Ondarroan (%43,8) baino. Alderantziz, Ondarroan gehiago dira bereziki euskaraz (%15) irakurtzen dutenak Bermeon (%6,6) baino.

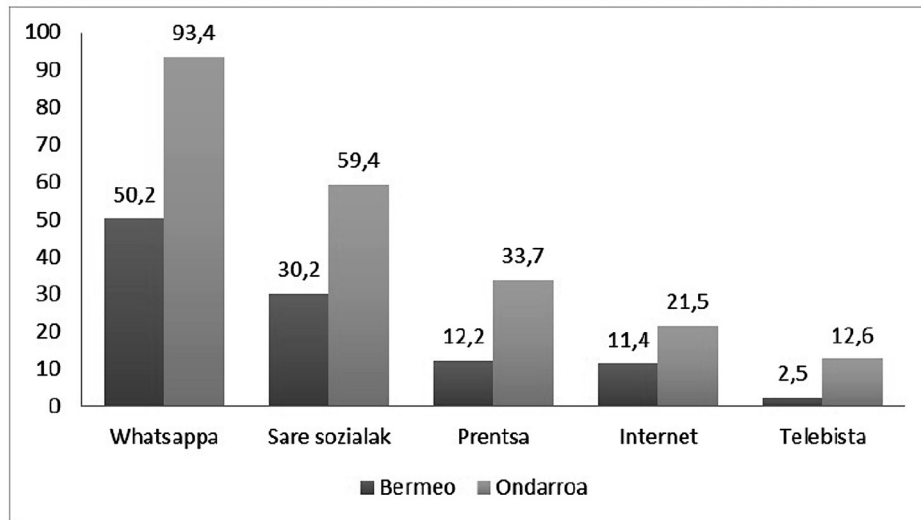
Nahiz eta gaztelaniazko liburuen kontsumoa altua den bi udalerrietan, datu horiek erakusten dute ondarroarrek euskarazko produkzioa gehiago kontsumitzen dutela bermeotarrek baino.

5.6 Sare sozialak eta komunikabideak

Arlo honetan ere, herri batetik bestera dauden aldeak nabarmenak dira. *Whatsapp*-eko euskararen erabilera bereziki altua da Ondarroan, gehienak euskaraz aritzen baitira, lagunarteko ahozko erabilera datuek erakusten duten bezala. Gainerako arloetan dezente jaisten da erabilera; aipatzeko da, bereziki, euskarazko telebistaren kontsumo apala. Bermeoren kasuan, erabilera dezente baxuagoa da arlo guztietan, eta kasu

honetan ere nabarmendu behar da euskarazko telebistaren kontsumoa, apenas inork ikusten baitu telebista euskaraz.

7. Grafikoa. Bermeon eta Ondarroan sare sozialak eta komunikabideak euskaraz kontsumitzen dituztenak, 2017 (%)

ITURRIA: Ikerlan honetako galdetegia (2017).

5.7 Mugikortasuna, herritik kanporakoa

— Lana eta ikasketak

Galdetegiko datuei helduta, lana edo ikasketak direla eta, ondarroarren %60k eta bermeotarren %58k erantzun du kanpora ateratzen dela. Bai Ondarroan, bai Bermeon, kopuru handiena Bilbora joaten da, %19,8 eta %32,5, hurrenez hurren.

Ondarroan aipatu diren beste herri batzuk Gasteiz, Markina-Xemein, Donostia, Elgoibar eta Eibar dira. Bermeon, berriz, Gernika, Leioa, Mundaka, Zamudio eta Zornotza aipatu dituzte gehien.

Ondarroako elkarrizketetan datu adierazgarri bat ere eman dute: Ondarroan, oro har, ikasketa-maila baxuagoak dituztela esan dute, eta joera handiagoa egon dela herrian bertan geratzeko, inguruko herrietara joateko baino.

Bermeoko elkarrizketetan eta eztabaidetan, aldiz, aipatu da Bilbo Handira jende asko joaten dela lanera; han, oro har, gaztelaniaz aritzen direla, eta handik erdara ekartzen dutela. Dena dela, Bermeon bertan ere lan mundua erdalduna dela esan dute.

Bermeoren kasuan, talde-eztabaidatan parte hartutako asko euskaltzaleak izan arren, beraien ingurune hurbilenean ere gaztelaniarako joera badagoela esan dute, eta kostatu egiten dela horrelakoetan etengabe euskarari eusten aritzea.

Hizkuntzaren jarrerari dagokienez, ondarroarren %51,2k esan du euskaraz egiten duela beti, eta %49k ahal duen guztietan. Bermeon, haatik, %10,5ek soilik esan du euskaraz egiten duela beti, eta %61,8k ahal duen guztietan; %11,6k gaztelaniaz egiten du.

Datu horiek adierazten dute ondarroarren erdiek ez dutela arazorik euskaraz egiteko lanera edo ikastera ateratzen direnean; bermeotarrek, aldiz, euskaraz aritzeko oztopo gehiago aurkitzen dituzte.

— Erosketak eta aisia

Erosketak egitera edo aisialdiaz gozatzerako kanpora ateratzeko joera dute bai Ondarroan bai Bermeon, galdetegiko laginaren arabera. Bermeoren kasuan, hala ere, asko ateratzen direnen kopurua altuagoa da. Inkestako datuen arabera, Ondarroan erosketak egitera %34,7 askotan ateratzen da herritik, eta Bermeon %40,3; aisiaz gozatzerako Ondarroan asko ateratzen direnak %22,3 dira, eta Bermeon %30,6.

Datu horiekin bat eginez, elkarrizketa sakonetan ere antzeko joera aipatu dute. Ondarroan uste dute jendea ez dela horrenbeste irteten herritik. Bermeon, aldiz, beste leku batzuetara mugitzeko joera aipatu dute: ziznara, kontzertuak ikustera edo antzerkira asko Bilbora joaten direla aipatu dute, herrian aukera hori izan arren. Horrenbestez, datu kuantitatiboen eta kualitatiboen arabera, esan dezakegu Bermeon sarriago ateratzen direla kanpora.

Jarrerari dagokionez, ondarroarrek euskarari gehiago eusten diote bermeotarrek baino, datuen arabera, lehen hitza euskaraz egiten baitute, batez beste, Ondarroako laginaren %62,7k eta Bermeokoaren %39,5ek. Talde eztabaidetan zein elkarrizketetan ere aipatu dute ondarroarrek, doazen lekura doazela, euskara beraiekin eramaten dutela, eta galdetegiko datuak irudipen horrekin bat egiten du.

5..8 Mugikortasuna, kanpotik barrurakoa

— Bisitariak

Turismoak herriko euskararen egoeran duen eraginari buruz, bermeotarren %24,9k uste du eragin handia duela; ondarroarren kasuan, %19k uste du eragin handia duela. Aitzitik, ondarroarren ia erdiak —%49,2k— uste du ez duela ia eraginik, eta bermeotarren %41,8k.

Datu kualitatiboei erreparatuz, Ondarroan turista gutxi joaten den sentsazioa aipatu dute elkarrizketa eta talde eztabaidetan. Aipatu duten arrazoiak turistentzako baliabide falta izan da: aparkaleku falta, lotarako toki gabe-

zia... Ermutik hondartzara joaten den autobusa aipatu dute behin baino gehiagotan, eta horrek hondartza erdaldundu egiten duela esan dute.

Bermeon nabari dute turismoak gora egin duela azken urteetan, tele-sailak-eta tarteko. Kopuruz altua izan arren, egun bateko turismoa dela diote. Iritzi ezberdinak dituzte gaiak duen pisua dela-eta.

Datu objektiboetara etorrira, herrira doazen bisitarien bilakaerari erreparatzen badiogu, Bermeoko kopuruak askoz ere altuagoak direla ikus dezakegu. Ondarroan, 2016an, eskuratutako datuen arabera, 7.398 bisitari pasatu ziren turismo bulegotik. Bermeon, aldiz, 38.067. Aipatzekoa da, gainera, azken bost urteetan 10.000 pertsona gehiago jaso dituztela Bermeon; %56 hazi da kopurua. Egoera oso ezberdinak bizi dituzte bi herriek turismoari dagokionez: Bermeoko bisitarien etorrera etengabe-koa da Ondarroakoarekin alderatuta.

Bestalde, Ondarroan, herritik kanpo jaiotakoekin ere joera orokorra euskarari eustea dela esan dezakegu, lehenengo hitza euskaraz egiten dutela baitio %77,7k. Kasu honetan ere, Bermeoko datua —%58— baxuagoa da, erditik gora badago ere. Bermeok kezkatzeko arrazoi gehiago izatea normalizat jo daiteke, hortaz.

— Etorri berriak

Etorri berriek herriko euskararen egoeran duten eraginari dagokionez ere, aurrekoaren iritzi bertsua dutela baieztatu dezakegu. Ondarroarren %21,7k eta bermeotarren %41,6k erantzun du neurri handian eragiten duela. Aitzitik, ondarroarren %33,9k eta bermeotarren %18k uste du ez dutela ia eraginik.

Datu kualitatiboetara joaten bagara, Bermeon, neurri batean, migrazioak eragina izan duela diote elkarrizketatuek. Dena den, uste dute etorkinek ez ezik, bermeotarrek ere badutela horren ardura, ez dutelako jakin haien aurrean euskarari balioa ematen. Ondarroaren kasuan, etorritakoen adinean jarri dute arreta; esan dute helduaroan joan direnentzat zailagoa izan dela euskalduntzea, baina gaztetxoek ez dutela inongo arazorik izan. Atzerritik etorri direnei dagokienez, kulturalki ezberdintasun handiagoa dute, eta integrazioa zailagoa izaten da. Dena dela, seme-alabek euskaraz ikasteko inongo arazorik ez dute, eta erraz integratzen dira. Datuetara joaten bagara, Euskal Herritik kanpokoen proportzio bera dute bi herrietan, %17a, hain zuzen.

Etorri berriekin izaten dituzten hizkuntza ohiturei dagokienez, euskaraz egiten dute, haien gaitasuna kontuan hartuta, ondarroarren %63,4k eta

**Whatsapp-eko
euskararen
erabilera bereziki
altua da
Ondarroan,
gehienak
euskaraz aritzen
baitira,
lagunarteko
ahozko erabilera**

Ondarroan, oro har, ikasketamaila baxuagoak dituztela esan dute, eta joera handiagoa egon dela herrian bertan geratzeko, inguruko herrietara joateko baino.

bermeotarren %29,7k. Etorri berriak, berriz, Ondarroan, herrikideekin euskaraz aritzen dira ahal duten guztietan, %85,7an; eta Bermeon, %71n.

Kasu honetan, beraz, egoera bertsua izan arren, Bermeok ezkorrago ikusten du etorri berriek herriko errealitate soziolinguistikoan duten eragina. Aldi berean, bermeotarrek beraiek erdararako joera handiagoa dute etorri berriekin ondarroarrek baino, eta beraiek ere horrela aitortu dute.

5.9 Hirigintza eta demografia

Biztanleriaren bilakaerari erreparatuz, bi kasuetan biztanle kopuruak behera egin duela ikus dezakegu, neurri ezberdinean bada ere: Ondarroak 25 urtean 1.944 biztanle galdu ditu, eta Bermeok 778. 1981. urtean goia jo eta gero, Ondarroa etengabe joan da biztanleak galtzen. Bermeon neurri txikiagoan gertatu da beherakada: 1991n biztanle kopuruak goia jo zuen, eta hurrengo hamarkadan beherakada handia izan zuen. Azken bi hamarkadetan mantendu egin da bizilagun kopurua.

Horrekin lotuta, herritik kanpora bizitzera joan direnen eta hil direnen kopurua altuagoa izan da bi udalerrietan bertara bizitzera joan direnen eta jaio direnen kopurua baino. Bermeoren kasuan, joan-etorri horiek euskararen kalterako izan dira; Ondarroan, aldiz, ez du apenas eraginik izan.

Datu esanguratsuen bila, jaiolekuei erreparatu diegu. Dena den, kasu honetan ere, oso joera antzekoak ikusi ditugu; izan ere, gehienak Hego Euskal Herrian jaiotakoak dira, Ondarroan %81,54 eta Bermeon %82,63 (azken honetan Nafarroa salbu). Horietatik Bizkaian jaiotakoak dira %75,6 Ondarroan, eta %81,54 Bermeon. Hego Euskal Herritik kanpokoak (Bermeoren kasuan EAEtik kanpokoak) %17 bat dira bi kasuetan. Horrekin ondoriozta dezakegu, bi herrietara hurbileko jendea joan dela bizitzera, batez ere.

Galdetegiko laginera jotzen badugu, bermeotarren %76,3k erantzun du herrian bertan jaiotakoak direla, eta %12k Bilbon sortu zirela; gero, neurri txikiagoan Gernika, Barakaldo, Irun, Mundaka, Ondarroa eta Mutriku aipatu dituzte. Ondarroarren kasuan, %82,7k erantzun du herrian jaiotakoa dela, eta beste batzuek Durangon, Bermeon, Mutriku, Donostian, Azkoitian edo Usurbilen. Datu horien arabera, esan dezakegu Bermeora eremu erdaldunagoko herritarrek joan direla bizitzera, eta Ondarroara eremu euskaldunagokoak.

5.10 Kokapen geografikoa

Kokapen geografikoari erreparatzen badiogu, egoera soziolinguistikoko ezberdineko ingurunea dute biek. Ondarroa udalerrri euskaldunez inguratuta dagoen herria da. Mutriku, Lekeitio eta Markina-Xemein %80ko ezagutzaren bueltan dabilta, eta erabilera %70 ingurukoa da. Bermeoren kasuan, inguruko herriek ezagutza indize baxuagoa dute, guztiek %70etik beherakoa; Gernikakoa %67,6koa da, Busturikoa %64,8koa eta Mundakakoa %62,2koa. Erabilerari dagokionez, Gernikakoa da eskuratu ahal izan dugun bakarra: %49,4koa. Erabilera datuak kontuan hartuta, harreman hizkuntza, hein handian, gaztelania izateak logika dauka, eta horrek herriko hizkuntza ohituretan ere eragina izatea ohikoa da.

Bermeon, bestalde, aipatu dute euskal lurgunearen mugan egoteak euskararen erabileran eragina baduela. Eremu erdaldunagoa, Bilbo bera, gertuago izateak eragiten duela esan dute; Ondarroan, aldiz, inguruko herri denak euskaldunak direla eta horrek euskara bera babestu egiten duela diote.

5.11 Ekonomia eta lan mundua

Ekonomiari dagokionez, antzekotasun handia duten herriak dira. Biak arrantza herriak izan dira, eta ekonomia lehen sektorean oinarritu izan da. Gaur egun, aldiz, bi herrietan zerbitzuen sektorea da indartsuen dagoena. Ondarroaren kasuan, %56,95ek lan egiten du zerbitzuen sektorean; eta Bermeon, herritarren %69,96k. Industriari dagokionez, Ondarroak berak ez du apenas industriarik, bertakoak inguruko herrietako lantokietara joaten dira lanera, Berriatuara eta Markina-Xemeinera, batez ere. Aipatu dutenez, lan-harreman informalak euskaraz izaten dira. Bestetik, askok aipatu dute, lana dela eta, kanpora joan direla bizitzera; eta lanlekua urruti gelditzen bazaie, herri horretara mugitzen direla bizitzeko.

Ondarroan lan-mundua gune erdalduntzat jotzen dute. Portuak gaztelaniaz funtzionatzen duela diote. Hala ere, aipatu dute ondarroarrak laneko harreman informaletan euskaraz aritzen direla.

Bermeoren kasuan, adierazi dute asko Bilbo Handira joaten direla lanera, eta azaldu dute eremu erdaldunagoetan lan egiteak ondoren Bermeon erabiltzen duten hizkuntzan eragina duela. Dena dela, lan mundua Bermeon bertan ere eremu erdalduna dela diote. Datu kuantitatiboek ere hala berresten dute.

Lehen hitza euskaraz egiten dute, batez beste, Ondarroako laginaren %62,7k eta Bermeokoaren %39,5ek.

**Ondarroan,
2016ko datuen
arabera, 7.398
bisitari pasatu
ziren turismo
bulegotik.
Bermeon, aldiz,
38.067.
Bermeoko
bisitarien
etorrera
etengabekoa da
Ondarroakoarekin
alderatuta.**

5.12 Identitatea eta herri izaera

Ondarroan euskara ondarroarren identitatearen ezaugarri nagusitzat jotzen dute; hizkuntza beraien nortasunarekin uztartuta dagoela diote, ezaugarri nagusi moduan sentitzen dute. Euskalduntasuna harrotasunez bizi dutela aipatu dute behin baino gehiagotan. Bermeoren kasuan, aldiz, euskalduntasuna edo identitatearekiko atxikimendua galdu egin dela sentitzen dute.

Transmisioari dagokionez, oso bestelako egoerak gertatu dira batean eta bestean. Ondarroan garbi ikusten da euskararekiko atxikimendua belaunaldiz belaunaldi transmititu dela; eta Bermeon, aldiz, nabari da etena egon dela.

5.13 Herri hizkera eta estatusa

Kasu honetan ere oso bestelako pertzepzioak dituzte herri batean eta bestean. Ondarroan herri hizkera harrotasunez bizi dute, oso berena sentitzen dute eta hizkera hori erabiltzen dute ahal duten guztietan. Erregistro informala oso garatua dute, eta horrela aritzen dira eguneroko egoera aniztetan: barre egin, burla egin, negar egin... Herritarrek diote beren hizkera garatzeko balio izan diela herriko izaerak; lotsagabeak, burlatiak direla diote, eta horrek lagundu diela.

Bermeon, aldiz, hizkuntzaren estatusa eta herri hizkera nahikoa ahul sentitzen dituzte. Ikusten dute euskaraz hitz egitea gaztelaniaz jardutea baino xumeagoa dela; eta, bestetik, bi kontu nabarmendu daitezke euskalkiari dagokionez. Batetik, euskara batua eta euskalkiaren arteko gatazka; eta, bestetik, herriko hizkeraren belaunaldiz belaunaldiko galera.

5.14 Erreferenteak

Ondarroan herriko eragile aktiboak, lanean ari diren taldeak, jarduerak... dira ondarroarrentzako erreferente nagusiak. Elkartegintza bizia behin baino gehiagotan errepikatutako gaia izan da, eta horrek guztiak euskaraz funtzionatzen du. Herrian bertan euskara da arau soziala eta, alde horretatik, ez dute arazorik ikusten erreferente horiek euskaraz aritzeko.

Bermeora etorrira, erreferente indartsuen falta sumatzen dute. Kirola aipatzen dute gune estrategiko bezala, baina, une honetan, oso erdal-duna den eremua dela ikusten dute. Futbola jarri dute erdigunean guztiek. Hori dela eta, aurrera begira, landu beharreko gai bezala ikusten dute erreferenteena, batik bat, "erreferente domestiko" deritzenena: ira-

kasleak, begiraleak, gurasoak... halako pertsonak. Erreferente famatuei dagokienez, ikusten dute herrian ez dela “erabateko izarrik”.

5.15 Herri bizitza

Herri bizitzari lotuta, Ondarroa herri bizitzat eta dinamikotzat dute, kalean asko ibiltzen direla esaten dute; eta, horren eraginez, hizkera bizi-bizi mantendu dela. Aipatu dute bertako etxeak txikiak izateak eragin dezakeela kalean bizimodua egitea.

Bermeon herri bizitza gero eta makalagoa dela adierazi dute. Besteak beste, Alde Zaharra hustu eta poteoa desagertu egin dela aipatu dute, eta horrek herri bizitza euskaldunaren gainbehera ekarri duela. Horrez gain, jendea mugitzea kostatzen da, eta euskararen mundua pertsona jakin batzuekin identifikatzen da. Zerbait antolatzen denean, jendeak ez du parte hartzen, ez dago ohitura hori. Itsasoarekin lotutako ekitaldiek soilik izan ohi dute arrakasta.

5.16 Euskalgintza

Ondarroan euskalgintzako talde antolaturik ez dago gaur egun, udaleko Euskara batzordeaz gain. Dena dela, ez dute arazo moduan bizi hori; izan ere, herrian euskaltzale ugari dagoela diote, eta taldeetan euskararekiko kontzientzia duten pertsonak badirela. Ondarroarrek, oro har, euskaltzaleak direla sentitzen dute. Gutxiengo ahalegin bat eskatuta-koan, jendeak erantzuten duela diote.

Euskalgintzako taldea izatea ez dute beharrezkotzat jotzen Ondarroan, sarea eratzeari eta eragiteko estrategia garatzeari eman diote lehentasuna. Bermeoren kasuan, euskalgintza eta herrigintza, oro har, nahikoa eskas daudela ikusten dute elkarriketatuek; eta, batik bat, euskalgintzari buelta emateko beharra sumatzen dute. Izan ere, guztiek uste dute beharrezkoa dela euskarari herritik eragitea.

5.17 Hizkuntza politika

Bi herriek hizkuntza politika indartsua dute. Udalean erabilera plana zein euskara sustatzeko ekintza plana garatzen dituzte. Biak UEMAko kide dira, eta euskaraz aritzea erabateko lehentasuna dute udaletako hizkuntza irizpideetan. Bestalde, aipatzekoa da Bikain ziurtagiriaren urrezko izendapena lortu zuela Bermeoko Udalak.

Aurrera begira jarritz, oso ezberdin begiratzen diote etorkizunari. Ondarroan baikor dira etorkizunean euskararekin gerta daitekeenarekin;

**Bermeon, eremu
erdaldunagoa,
Bilbo bera,
gertuago izateak
eragiten duela
esan dute;
Ondarroan,
aldiz, inguruko
herri denak
euskaldunak
direla eta horrek
euskara bera
babestu egiten
duela diote.**

Bermeoren kasuan, adierazi dute asko Bilbo Handira joaten direla lanera, eta azaldu dute eremu erdaldunagoetan lan egiteak ondoren Bermeon erabiltzen duten hizkuntzan eragina duela.

Bermeon, aldiz, egoera zail ikusten dute.

Ondarroan arreta jarri dute euskararen kalitatean, etorkinengan eta eremu formaletan. Bermeon, aldiz, kontzientzian eta aktibazioan eragin beharra nabarmentzen dute, batik bat. Horrez gain, aurrera begira zerregin handia dagoela ikusten dute: euskarak herrian espazioak irabazi beharra; euskal erreferenteak indartzekoa; herrigintzari, herri-bizitzari bultzada ematekoa; erabaki politiko ausartak hartu beharra eta abar.

Lan hori guztia nola egin pentsatuta, Ondarroan talde bat sortzeari ez diote lehentasuna ematen, pentsatzen dute sare bidez funtzionatuta lortuko dutela indar hori. Bermeon, euskalgintza aktibatu beharra ikusten dute, euskaldunak trinkotu eta ahaldundu beharra.

6. ONDORIO OROKORRAK

Ikerketa kualitatiboaren eta kuantitatiboaren emaitzak jaso eta alderatu ondoren, hainbat ondorio atera daiteke. Lehenengo eta behin, esan behar duguna da euskararen erabileran eragiten duten faktoreak askotarikoak direla probatu dugula, guztiek dutela pisua eta denak lotuta daudela.

Ikerlanaren hasieran proposatu genituen hipotesiak gogora ekarrita, ikusi dugu aipatu genituen faktore batzuk erabileraren garapenean eragiten dutela: kokapen geografikoaren eragina, bizilagunek inguruko udalerriekin dituzten harremanek hizkuntza hautuetan duten eragina eta biztanleriaren aldaketa demografikoa eta turismoaren hazkundearen eragina. Dena dela, faktore horiez haragoko beste hainbatek ere erabileran eragiten duela probatu dugu: herriko erreferenteen pisua, herrian gailentzen diren balioak, hizkuntzaren estatusa, herri bizitzaren indarra eta idatzi gabeko arauen presentzia.

Hipotesi horiei tiraka, ikusi dugu kokapen geografikoak berak baduela eragina herri bateko eta besteko euskararen erabileraren garapenean. Ondarroa herri euskaldunez inguratuta egoteak nolabaiteko babes ematen dio euskarari, inguruko herriekin dituzten harremanak euskaraz izatea bermatuta baitago. Bermeok, aldiz, eremu erdalduna gertuago du, eta hara joateko joera handiagoa dute, Bilbo Handira, batez ere. Datu kuantitatiboek hori berretsi digute, mugikortasunaz eta harreman ohiturez galdetu zaienean. Bermeon, inguruko herrietara ateratzen direnean lanera, aisiaz gozatzeri eta abar, harremanak gaztelaniaz izaten dira gehienetan. Ondarroan, oster, harreman horiek gehienbat euskaraz izaten direla adierazi dute.

Azken hamarkadetan Ondarroan zein Bermeon izandako migrazio mugimenduei erreparatzen badiegu, arestian aipatu bezala, bi udalerriek Euskal Herritik kanpo jaiotako pertsonen ehuneko bera dute: %17. Hori horrela, euskararen ezagutzak lau puntu behera egin du Bermeon. Ondarroan, ostera, zertxobait gora egin du ezagutzaren datuak. Beraz, ikus dezakegu, ziur aski, eragina ez dela izan Euskal Herritik kanpo sortutako pertsonena, inguruko herrietatik joandako pertsonena baino.

Mugikortasunari lotuta, turismoa ere aipatzekoa da, bisitarien kopuruan dagoen alde nabarmena kontuan hartuta. Bermeon turismoak izan duen gorakada nabarmena izan da: azken bost urteetan, 10.000 bisitari gehiago jaso dituzte. Ondarroan, ostera, ez dago apenas turismorik. Uste dugu gaiaren inguruan bi herriek hausnartu beharra dutela, eta euskara eta herriko identitatea balioan jartzeari lehentasuna emanda, turismoa sustatzeko neurri iraunkorrak zehaztu behar dituztela.

Bestetik, arlo kualitatiboagoetara jota, transmisioaren gaia dugu, batetik. Ondarroaren kasuan ikusi dugu indartsu eutsi zaiola euskalduntasunari; bai erabilerari, bai euskal identitateari. Oso harro eta identifikatuta sentitzen dira beraien hizkerarekin, eta ez dute inongo zalantzarik agertzen, gainera, sentipen hori adierazten dutenean. Belaunzuz belaun transmititu diren balioak izan dira, aitona-amonengandik eta haien aurrekoengandik datozenak. Bermeon, ordea, haustura gertatu da euskal identitatearen transmisioan.

Historikoki arrantzale herri izaera izan dute biek, eta bietan euskarak indarra izan du eremu horretan; errepertorio handia garatu dute bi herrietan arrantza munduaren bueltan. Itsasoko munduaren gainbehera bizi izan dute bi herriek, baina euskararengan izan duten ondorioak oso bestelakoak izan dira. Ondarroak eutsi egin dio euskal izaerari, indartsu; Bermeon, aldiz, haustura egon da. Ondarroan euskaraz aritzen ez zirenak; alegia, estatus handiagoko lanbidetan aritzen zirenak, ere euskaraz jarduten dute egun; Bermeon, aldiz, ez da lortu euskal identitatearekiko atxikimendua zabaltzea.

Gaitasunari dagokionez, ondarroarrek euskaraz errazago egiten dute gaztelaniaz baino; ordea, ikus daiteke bermeotarrek bi hizkuntzak berdin menderatzen dituztela edo gaztelaniaz hobeto moldatzen direla. Logikoa ere bada, erabilerak berak gaitasuna hobetzea baitakar, eta erabilerarik ezean, nekez lortuko baita ahozko gaitasuna hobetzea eta garatzea.

Ondarroan euskaraz egiteko motibazioa handia da; bai afektiboa, bai pragmatikoa. Euskal identitatearekin duten lotura afektiboa handia da; eta alde pragmatikotik begiratuta ere, lotura afektiborik ez dutenek,

**Ondarroan
herriko eragile
aktiboak, lanean
ari diren taldeak,
jarduerak... dira
ondarroarren-
tzako erreferente
nagusiak.
Herrian bertan
euskara da arau
soziala.**

**Ondarroan
arreta jarri dute
euskararen
kalitatean,
etorkinengan eta
eremu
formalean.
Bermeon, aldiz,
kontzientzian eta
aktibazioan
eragin beharra
nabarmentzen
dute, batik bat.**

adibidez, kanpotik etorritakoek, euskaraz egiteko beharra sentitzen dute. Bermeon alderantzizkoa gertatzen da, motibazio afektiboa ahula dela ikusi dugu; eta, bestetik, beharra ere ez dute sentitzen euskaraz aritzeko, ez bada eremu formal zehatz batzuetan, eskolan, herri administrazioarekin harremanetan eta abar.

Euskaraz egiteko hautuari indartsu eusten diote Ondarroan, eta ahul Bermeon. Zentzuzkoa da; izan ere, transmisioak, gaitasunak eta motibazioak eragin zuzena dute hizkuntza bat edo bestea aukeratzekoan.

Horrenbestez, ondorioztatzen dugu gai sakon horietan badagoela zeregina. Hainbat arlotan (etxean, eskolan eta eragileen artean) lana egin beharra nabarmenduko genuke, herri hizkerari balioa emanda, ereduak eskainita, herritarrak ahaldunduta eta abar.

Aurrera eginez, herri bizitzaren gaia lerrootara ekartzea ezinbestekoa da; izan ere, aurrera begirako gakoek ildo horretatik ere joan behar dute. Oso esanguratsua iruditu zaigu gai horien inguruko iritziak eskatutakoan jaso dugun informazioa. Ondarroaren kasuan, jakin dugu herri bizitza aktiboa eta dinamikoa dela; kalean bizitza handia egiteko joera izan dute ondarroarrek, harreman-sarea trinkoa da, eta horiek guztiak euskaraz egiten dituzte.

Bermeon, ostera, ahulduta sumatzen dute herri giroa zein mugimendua. Batetik, Alde Zaharra husteak eta poteoa desagertzeak herri bizitza euskaldunaren gainbehera ekarri duela diote Bermeon; bizimodu ohituretan aldaketak izan dira, eta horrek ondorioak ekarri ditu. Bestetik, arestian aipatu dugun bezala, adierazi dute jendea mugitzea kostatu egiten dela, eta euskararen mundua pertsona jakin batzuekin identifikatzen dela.

Erreferenteei dagokienez, Ondarroan pertsona jakinak baino herri eragileak, elkarteak dituzte erreferentetzat eta denek euskaraz funtzionatzen dute. Inori ez zaio bururatzen gaztelaniaz aritzea, arau soziala oso barneratuta dago eta eredu hori da. Bermeko erreferenteek, aldiz, ez dute euskaraz funtzionatzen. Kirol mundua izan da aipatuena, 'futbola, batik bat, eta hor eredu gaztelaniazkoa da. Euskaraz lan egiten duten taldeek ez dute erreferentzialtasunik herrian.

Arlo honetan ere badago zer egina, elkarteak, eragileak, norbanakoak euskarazko erreferente bihurtzeko. Herri mugimendua eta herri bizitza indartu beharra premiazkoa da, eta indartze hori ezinbestez euskaratik

egin behar da. Gazte talde erreferenteak sortzeari eta indartzeari lehen-
tasuna ematea garrantzitsua iruditzen zaigu.

Hizkuntza bat erabiltzeko bete beharreko bermeak azaltzen dituen
eredu teorikoa (Martínez de Luna, Suberbiola eta Basurto, 2009: 163-
195) oinarri hartuta, hainbat ideia aipatu nahi genuke. Ondarroari da-
gokionez, esan daiteke norbanako maila, hau da, gaitasun erlatiboa eta
motibazioa, erabat euskararen aldekoa dela. Maila mikrosozialean ere
euskararen egoera osasuntsua da: euskaldunen harreman sarea trinkoa
da, euskarari eusteko jarrera nagusia da eta agerikoa da euskaraz egiteko
gaitasuna badutela herritarrek. Arazoak maila makrosozialean aurkituko
ditugu, hizkuntza politika orokorraren edo bestelako politiken ondorioz
etor daitezkeenak. Horri lotuta aipatuko genuke, adibidez, telebista
euskaraz horren pertsona gutxik ikustea edota euskarazko kultur kon-
tsumoa datu orokorrak baino baxuagoak izatea... Maila honetan kon-
tuan hartzekoak diren hainbat neurri aurreikusi beharrekoak direla iru-
ditzen zaigu Ondarroak arnagune izaera indartsu mantentzen dezan.

Bermeori dagokionez, gaitasun erlatiboa badute herritarrek, euskaraz
dakitenak gehienak baitira herrian. Motibazioa, ordea, ahul dago, nahiz
eta ezin den aipatu gabe utzi kontzientzia duen jende kopuru esangu-
ratsua (ikusitako ez dago galdetegia erantzun duen bermeotar ko-
purua). Maila mikrosozialera jotzen badugu, egoera ez da baikorra.
Euskarazko harreman sareak ez dira trinkoak, nahiz eta egon badauden,
baina ez dira orokorrak. Eta arazoa ez da gaitasun falta, euskarazko
hautua egiteko motibazio falta baizik. Maila makrosozialean, herri mai-
lako hizkuntza politika euskararen aldekoa da erabat, baina plano na-
zionalera jotzen badugu, Ondarroan gertatzen den bezala, zer hobetu
badagoela esan behar dugu arnaguneetan gertatzen ari dena aztertzen
jarraituta eta galera ematen ari den lekuetan esku hartze bereziak eginda.

Horiek guztiak kontuan hartuta, hurrengo atalean Bermeorako zein
Ondarroarako aurrera begirako hainbat proposamen egingo dugu.

7. HIZKUNTZA PLANGINTZAN KONTUAN IZATEKO LEHENTASUNAK

I
Ondorioetan jasotako ideia nagusiak oinarri hartuta, aurrera begira
kontuan izateko lehentasunak jaso ditugu lerrootan, begirada, batik
bat, Bermeon jarrita.

**Ondarroan zein
Bermeon
izandako
migrazio
mugimenduak
kontuan hartuz,
bi udalerriek
Euskal Herritik
kanpo jaiotako
pertsonek
ehuneko bera
dute: %17.
Halere,
euskararen
ezagutzak lau
puntu behera
egin du Bermeon
eta Ondarroan
zertxobait gora.**

**Bermeon
ahulduta
sumatzen dute
herri giroa zein
mugimendua [...]
herri bizitza
euskaldunaren
gainbehera.**

7.1 Bermeora begirako proposamenak

Azterketan zehar behin eta berriro aipatu den gaia da bermeotarren euskaraz aritzeko motibazio falta. Horregatik, uste dugu euskaltzaleak biltzeak eta trinkotzeak erabateko lehentasuna duela. Kontuan izan behar dugu motibazioa duen jendea egon badagoela herrian. Bada, herrian izatez badagoen herri-gogo horri heldu behar zaio, hori izango baita etorkizuneko aldaketa ematen lagunduko duen motorra. Euskaltzaleen bilgune horren zereginak izan behar du Bermeon euskararen erabilera-aren inguruan hausnarketa partekatua egitea eta euskarak herrian espazioak irabazteko pausoak zehaztea. Talde autonomo zabala izan behar lukeela uste dugu, gainera; herritarrez zein eragileetako ordezkariez osatua egongo dena, udaletik eta talde politikoetatik bereizita. Euskaltzaleen herritarren bilgunea egotea ezinbestekoa iruditzen bazaigu ere, udalaren egitekoaren garrantzia ez dugu alde batera utzi nahi, biek elkarren osagarri izan behar baitute.

Nabarmentzekoa da udaleko Euskara zerbitzuak egiten duen lana euskararen normalizazioan. Bide hori jorratzen jarraitu behar da, baina euskara zerbitzuetatik egiten den lanaz harago zeregin handia dago. Euskararen gaia zeharkakoa dela ondorioztatu ahal izan dugu lan honetan; izan ere, erabilera eragiten duten faktoreak askotarikoak dira eta horien ardura ez dago Euskara Sailaren esku soilik. Horrenbestez, politika publiko guztietan euskara erdigunean jarri behar da, udaleko hainbat sailetan plangintzak diseinatzeko direnean.

Askotan aipatu den gaia izan da herri bizitzarena, eta, oro har, ahul samar sumatu da. Herri bizitza indartsu batek erabilera ere areagotu egiten du, komunitate sarea trinkotzea ekartzen baitu. Horrenbestez, pentsatzen dugu herri bizitza indartzeko baliabideak jarri behar direla Bermeon.

Herriko talde eragileak, izan kulturakoak, kirol arlokoak, aisialdiari lotutakoak, gazte taldeak, herri mugimenduko taldeak... indartu eta sustatu beharra dago, egiten duten lana nabarmenduz, beraien plangintza gauzatzeko baliabide ekonomikoak eta bestelakoak emanez, elkarrean arteko sarea indartuz eta abar. Hori guztia euskaratik egingo dela ziurtatzea ezinbestekoa izango da, emaitza euskararen erabilera-aren aldekoa izango dela bermatu nahi badugu.

Bide honetan, gazte talde erreferenteak indartzeak berebiziko garrantzia du, oro har, gazte mugimendua zentzu zabalenean ulertuta, ahul dagoela sumatu baita. Kontuan hartu behar da gazte horiek izango direla gaz-

tetxoagoen eredu; horregatik garrantzitsua da euskararentzat positiboak izango diren gazte taldeak sortzea eta dagoeneko martxan daudenei indarra ematea.

Gazteengandik gertu dauden helduak ere aipatu behar dira, kultura arloan dabilzan helduak, kirol arloan dabilzanak... Gazteentzat eredu izan daitezkeen pertsonekin edota talde erreferenteekin lan egin beharra dago. Kirola aipatu da gune estrategiko moduan, futbola, batez ere. Bada, kirolaren bueltan dabilzanak ahalduntzea eta euskararen aldeko eragile bihurtzea estrategikoa da. Horrez gain, "erreferente domestikoak" deritzenei ere indarra eman behar zaiela ondorioztatu dugu, hau da, gurasoei, begiraleei, irakasleei eta abarrei.

Jakitun gara herritar taldeak ez direla aktibatzen egun batetik bestera, emaitzak lortzeko bidea konplexua izaten delako. Uste dugu prozesuan zehar egingo diren harremanak ondo zainduak izan behar dutela, eta merezi duela horretan indarra jartzea.

Herri bizitza indartzera bidean, kale giroa ere aipatu nahi dugu. Izan ere, Alde Zaharreko giroaren gainbehera aipatu da; horregatik, Alde Zaharra biziberritzea ere kontuan izatekoa da. Herritarrak elkartuko diren espazioak sortzea ezinbestekoa izango da; eta, plangintza horretan, hizkuntza irizpideak ere kontuan hartzekoak izango dira.

Bestetik, turismoa ere kontuan izatekoa da. Izan ere, bisitarien kopuruak nabarmen egin du gora azken urteetan. Gai honek hausnarketa merezi du, sustatuko den turismoak herriko balioak eta hizkuntza kontuan hartu behar dituelako.

Horiek esanda, hizkuntzari lotuago dauden beste puntu hauek ere aipatu nahiko genituzke:

Euskal identitatearen transmisioan egon den etena askotan aipatu den gaia izan da; eta, horregatik, uste dugu transmisioari heldu egin behar zaiola. Haurren sozializazioan eragiten duten agente guztiak inplikatu behar dira egiteko honetan, lan guztia familiaren esku utzi gabe. Etxetik hasi, eta gainontzeko eragileetan ere lana egin behar da, eskoletan eta aisialdiko taldeetan, kasu. Elkarlana ezinbestekoa izango da gaiari behar bezala heldu nahi bazaio. Ildo horretan, hurrekin lanean ari diren eragile guztiekin lanketa egin beharra ezinbestekoa izango da, horiek ahaldundu behar lirateke, egoeraren jabe eginarazi eta euskararentzako eredu positibo bihurtu.

**Ondarroari
dagokionez, esan
daiteke
norbanako maila,
hau da, gaitasun
erlatiboa eta
motibazioa,
erabat
euskararen
aldekoa dela.**

Bermeon, gazte talde erreferenteak indartzeak berebiziko garrantzia du [...] Gazte horiek izango dira gaztetxoagoen eredu; horregatik garrantzitsua da gazte taldeak sortzea eta dagoeneko martxan daudenei indarra ematea.

Aurreko gaiari tiraka, aisialdiko eskaintza guztia euskaraz izan dadin neurriak hartu behar dira, hor garatzen baitituzte haurrek hein handi batean beraien arteko harremanak, eta, horrez gain, bizipen positibo asko eremu horren bueltan izaten baitituzte. Horregatik, haurren aisialdia ardatz, herriko eskaintza guztia euskaraz izateko neurriak hartu beharko lirarteke.

Bestalde, herriko erreferenteekin batera, herri hizkerari balioa ematea ere lehentasunezko neurrietako bat da. Bermeok herri hizkera berezia duen arren, ez da nabarmena herritarrak horren jabe direnik. Herri hizkera barneratzeak eta haren aldaketa prozesuan eragile izateak motibatzen ditu herritarrak eremu informalean erdararen ondoan euskara hautatzera. Garbiñe Bereziartua Pedagogian doktoreak honako hau ondorioztatu zuen bere tesian:

“Euskalkia ez duten gazte askok gaztelaniara jotzen dute, ez dutelako nahi ‘eskolako hizkuntzarekin’ saretu beraien harremanak. Lagun artean, ‘guaia’ izateko, ez dute euskara batura jo nahi. Euskalkiaren jabe ez diren gazteek ez dute baliabiderik modu jatorrean euskaraz hitz egiteko, eta, sarri, erdara hautatzen dute”. (Ingurune euskalduneko gazteak eta hizkuntza idatzia, eskolan eta eskolatik kanpo, BEREZIARTUA, 2014).

Beraz, herri hizkerari garrantzia ematea izan daiteke bide bat gazteek zein gainerakoek gaztelaniaren ondoan euskara aukeratzeko. Dena den, euskara batuarekiko ere ikusten da errezelo bat, eta beharrezkoa da bi aldaerak, batua zein euskalkia, balioan jartzea eta bakoitzaren eginkizunak ulertzea. Hor, beraz, badago lanketarako tartea.

Bukatzeko, esan nahiko genuke, euskararen erabilera areagotzeko azken gakoa norbanakoak euskararen aldeko hautua egitea lortzea dela. Helburu hori lortzeko motibazio afektiboa izatea aldagai garrantzitsua bada ere, ez zaigu iruditzen ezinbestekoa denik. Noski, motibatuta egongo den herritar talde bat egotea beharrezkoa izango da, baina horiek inguruan eragitea izango da gakoa. Motibatuta dagoen herritar talde hori indartzea eta prestigioa ematea garrantzitsua izango da. Bide horretan, 2018rako planteatuta dagoen EUSKARAK 365 EGUN egitasmoa Bermeon ere egiteak garrantzia izango du. Herriko harreman sareak euskaraz izan daitezen bidea egiten lagundu dezake.

Jakin badakigu, euskararen garapenean beste dozenaka esparru identifikatu direla lan honetan. Hala ere, gehien errepikatu direnak eta gure aburuz estrategikoak direnak jaso ditugu proposamen labur honetan. Izan ere, une honetan, ikusten dugu lehentasunezkoa dela hizkuntzari balioa ematea, motibazioa indartzea, herritar taldeak saretzea, egoeraren

jabe izatea eta aldaketarako testuingurua sortzea. Ondoren, ziur aski, beste lan batzuk etorriko dira.

7.2 Ondarroara begirako proposamenak

Ondarroari dagokionez, herritarrek euskararen alde egiten duten lana eredugarria da. Izan ere, Ondarroa bezalako arnaguneen ekarpena handia da euskararentzat, eta ikerlanean probatu dugu herrian bertan eta herritik kanpora egiten duten euste lana ikaragarria dela. Horregatik, bada, bertatik euskararen zabalpenean egiten den lana kontuan izateko premia nabarmendu nahi dugu.

Hori esanda, askotan errepikatu diren bi gai aipatuko ditugu: etorkinena, bata; eta hizkuntzaren kalitatearena, bestea. Etorkinen eta euskaldunen komunitateen artean etena dagoela jaso da; eta, beraz, etorkinak euskara erakartzeko plangintza zehatza egin beharra dago. Bestalde, bertako hizkera zaintzeko eta balioan jartzeko lanean jarraitzearen garrantzia aipatuko genituzke, eredu egokiak eskainita. Dena den, kalitatearen gaiari lotuta, kontuan izan behar da hizkuntza batek, bizia denean, berezkoa duela garapena eta aldaketa, eta horri bide eman behar zaio. Honekin lotuta, *ahuakemonala*ⁱ bezalako egitasmoen balioa nabarmendu nahi genuke.

Bukatzeko, kanpotik etor daitezkeen faktoreetan jarri behar da arreta, batez ere; maila makrosozialean, hain zuzen ere. Ondarroarrek euskaraz egiten dute, oro har, beraien esku dauden egoeretan, eta horrela egiten ez badute, kanpo-faktoreengatik izan ohi da. Hutsune moduan honako hauek aipatu dira: kultur kontsumoa, lan mundua eta hainbat eremu formal, besteak beste. Espazio horiek irabaztea izango da gakoa, baina, horretarako, Ondarroa bezalako arnagune indartsuak zaintzeko politiken beharra aldarrikatu nahiko genuke azken lerrootan. Egiten diren politika guztietan euskara kontuan izatea premiazkoa da, arnaguneetan atzera-kadarik gerta ez dadin eta euskarak eremuak irabazten jarrai dezan. ●

OHARRA

1. Ondarroako hitz eta esapideak biltzen dituen webgunea:
<https://www.ahuakemonala.eus/>

BIBLIOGRAFIA

- ABOITIZ, J. (2014). *Bermeoko gazteak eta euskara*. HIZNET Hikuntza Plangintza Graduondokoa.
- AZTIKER (2014), *Ondarroarren jaiotza lekuaren mapa eta biztanleriaren bilakaera, azterlan kuantitatiboa*. Andoain.

**Ondarroarrek
euskaraz egiten
dute, oro har,
beraien esku
dauden
egoeretan, eta
horrela egiten ez
badute, kanpo-
faktoreengatik
izan ohi da.
Hutsune moduan
honako hauek
aipatu dira:
kultur
kontsumoa, lan
mundua eta
hainbat eremu
formal, besteak
beste. Espazio
horiek irabaztea
izango da gakoa.**

- BENGOETXEA, X.(2012). *Arnasguneak. Ezaugarriak. Zenbait arnasguneren egoeraren behaketa*. BAT soziolinguistika aldizkaria. <http://www.soziolinguistika.eus/files/Xabier%20Bengoetxea.pdf> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- BEREZIARTUA, G. (2014). *Ingurune euskalduneko gazteak eta hizkuntza idatzia, eskolan eta eskolatik kanpo*. EHU.
- EUSKO JAURLARITZA (2009). *Euskara 21, itun berri baterantz*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- FISHMAN, J. (1973). *The Ecology of Languages: Essays by Einar Haugen*. *American Anthropologist*, 75 (4), 1078-1080.
- (1991). *Reversing Language Shift. Clevedon: Multilingual Matters*.
- GABABIDE ELKARTEA (2009). *Euskararen berreskuratzea. Hizkuntza biziberritzeko gako batzuk*. Agirrezabal, L. (koor.). Eskoriatza.
- HAUGEN, E. (1972). *The Ecology of Languages*. Stanford: Stanford University Press.
- IURREBASO, I. (2014). *Udalerrri euskaldunak EAEn: egoera eta bilakaera, 1981-2011*. UEMA. <http://www.uema.eus/azterketak/> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- MARTÍNEZ DE LUNA, I. (2001). *Euskal herriko gaztetxoek hizkuntz egoera aztertzeke eredu orokorraren proposamena*. *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 40 (47- 66).
- MARTÍNEZ DE LUNA, I., SUBERBIOLA, P. eta BASURTO, A. (2009). *Ikasleen eskola giroko hizkuntza erabileraren azterketa*. Vitoria-Gasteiz. Eusko Jaurlaritzaren Gobernua.
- SEGUROLA, M. (2015). *Udalerrri euskaldunen garrantzia euskararen normalizazio prozesuan*. (Lurralde eta Hizkuntza II. Jardunaldietako hitzaldia; antolatzaileak GFA, UEU, Kontseilua eta UEMA). <https://www.youtube.com/watch?v=FJvvMNI4B-E> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA (2011), *Bermeoko hizkuntza-erabileraren kale- neurketa*, 2011. Andoain. Txosten osoa Interneten eskuragarri, esteka honetan: <http://www.bermeo-euskaraz.eus/fitxategiak/files/Kale-neurketa-2011.pdf> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- (2016), *Bermeoko hizkuntza-erabileraren kale-neurketa*, 2016. Andoain. Emaizten laburpena Interneten eskuragarri, esteka honetan: http://www.soziolinguistika.eus/files/bermeo2016_laburpen-txostena_1.pdf (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- (2011), *Euskararen Erabileraren Neurketan Ondarroan*, 2011. Andoain. Emaizten laburpena Interneten eskuragarri, esteka honetan: <http://www.ondarroa.eus/eu-ES/Zerbitzuak/Euskara/Docu>

- ments/2011_euskararen-kale-erabilera- neurketa.pdf (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- (2016), *Ondarroako hizkuntza-erabileraren kale-neurketa*, 2016. Andoain. Emaizen laburpena Interneten eskuragarri, esteka honetan: http://www.soziolinguistika.eus/files/ondarroa_-_laburpen-txostena.pdf (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- URANGA, B. (2011). *Hizkuntza-ekologia. Ekologia-biologia eta hizkuntza-ekologiaren arteko joan-etorriak*. Bat soziolinguistika aldizkaria, 81, 25-50.
- (2011). *Zergatik hizkuntza ekologiarekin bat? Azpeitia*. (Hizkuntza ekologia eta lurralde euskalduna jardunaldietako hitzaldia; antolatzailea UEMA). <http://www.soziolinguistika.eus/ganbara/bideo/player5.php?id=3> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).
- VORK, S. eta ALWIN, F. (2014). *Ecolinguistics: the state of the art and future horizons*. *Language Sciences*, 41, 6-25.
- ZALBIDE, M. (2012). *Hizkuntza gutxituen berreskurapenerako hainbat hurbilpen teoriko*. HIZNET: Hizkuntza Plangintza Graduondokoa (1.3 ikasgaia). EHU eta Asmoz fundazioa.

Webguneak

Ahuak emon ala, Ondarruko berbakeraren inguruko webgunea. Ondarroako Udalak, Bizkaiko Foru Alduniak, Eusko Jaurlaritzak, *Lea-Artibai*, *Mutriku eta Busturialdeko Hitzak*, Radixu irratia eta Turrune! euskara elkarteak lagunduta. <https://www.ahuakemonala.eus/> (2017ko irailaren 12an kontsultatua).